TIBBIY TA’LIMDA LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINLARNI O‘RGANISH ZARURATI

Nishonova Dilnavoz Jonibekovna
Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Annotatsiya:

Lotin tili tibbiy terminologiyada muhim rol o‘ynaydi, chunki ko‘plab tibbiy atamalar lotin tilida yaratilgan yoki undan kelib chiqqan. Bu terminologiya xalqaro tibbiyot sohasida tushunishni soddalashtiradi va ilmiy aniqroq bo‘lishini ta’minlaydi. Lotin tilidagi ko‘plab so‘zlar tibbiy atamalarga kiradi, va ular ko‘pincha anatomik strukturalar, kasalliklar, davolash usullari va boshqa tibbiy tushunchalarni ifodalaydi.

Kalit so‘zlar: Tibbiy ta'lim**,** tibbiy atamalar**,** tibbiyot mutaxassislari**,** terminlarni tushunish, klinik terminlar, anatomik terminlar, affiksatsiya, suffiksatsiya, prefiksatsiya, termin analizi

KIRISH

Hozirgi kunda tibbiyot sohasida global hamkorlik va ilmiy-tadqiqot faoliyatining kengayishi natijasida tibbiy terminologiya va bilimlarning asosiy qismi ingliz tilida shakllangan. Bu esa tibbiy ta’limda lotin tilining ahamiyatini oshiradi. Lotin tili, tarixiy jihatdan, tibbiyot fanining asosiy terminologiyasining kelib chiqish manbai sifatida xizmat qiladi va tibbiyot talabalariga tibbiy atamalarni to‘g‘ri tushunish va qo‘llash imkonini beradi.

Lotin tilini o‘rganish, shuningdek, tibbiy terminlarni analiz qilish va yodlash jarayonini osonlashtiradi, chunki ko‘plab tibbiy atamalar lotin tilidan olingan. Shunday qilib, tibbiy ta’limda lotin tilini o‘rganish, nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni ham rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tibbiy terminlar bilan ishlash qobiliyati, shuningdek, bemorlar bilan

muloqotda aniqlik va to‘g‘rilikni ta’minlaydi. Shuning uchun, tibbiy ta’limda lotin tilini o‘rganish zarurati, nafaqat akademik muvaffaqiyat uchun, balki kelajakdagi professionallar sifatida tibbiyot sohasida samarali faoliyat yuritish uchun ham juda muhimdir.

Mana ba’zi asosiy tibbiy terminlar va ularning lotincha kelib chiqishi:

1. **Anatomik so‘zlar:**
   - **Cortex** (lotincha "qobiq") — miya qobig‘i.
   - **Medulla** (lotincha "yadro") — ichki qism yoki yadro, masalan, buyrak medullasi.
2. **Kasalliklar:**
   - **Arthritis** (lotincha "arthron" — bo‘g‘im va "itis" — yallig‘lanish) — bo‘g‘imlarning yallig‘lanishi.
   - **Pneumonia** (lotincha "pneumon" — o‘pka) — o‘pkaning yallig‘lanishi.
3. **Davolash usullari:**
   - **Surgery** (lotincha "chirurgia" — "chirur" — qo‘l va "ergon" — ish) — jarrohlik.
   - **Therapy** (lotincha "therapia" — davolash) — davolash usullari.
4. **Anatomik joylashuvlar:**
   - **Superior** (lotincha "superus" — yuqorida) — yuqorida joylashgan.
   - **Inferior** (lotincha "inferus" — pastda) — pastda joylashgan.

Lotin tilida tibbiy terminlarni o‘rganish tibbiyot mutaxassislariga xalqaro standartlarga muvofiq ravishda aniq va tushunarli bo‘lishga yordam beradi. Shuningdek, tibbiy ta’limda lotin tilini bilish, tibbiy atamalarni to‘g‘ri talqin qilish va yod olishni osonlashtiradi.

Lotin tili va tibbiy terminologiyada yangi termin yasalishida prefiksatsiya usulini roli

Lotin tili tibbiy terminologiyada yangi atamalar yaratishda prefiksatsiya usuli muhim rol o‘ynaydi. Prefiksatsiya usuli — bu so‘zning ma’nosini aniqlashtirish yoki o‘zgartirish uchun so‘zning boshiga prefiks qo‘shishdir. Bu usul tibbiy terminlarning aniq va to‘g‘ri bo‘lishini ta’minlashga yordam beradi va ko‘plab atamalarni bir-biridan farqlash imkonini beradi.

Lotin tilidagi prefikslar va ularning roli

1. **Prefikslar va ularning ma’nosi:**
   - **Sub-**: "Past" yoki "quyi" ma’nosini bildiradi. Masalan, **subclavian** (sub- "past", clavian "kalka" — kalka ostidagi arteriya yoki vena).
   - **Super-**: "Yuqarida" yoki "yuqori" ma’nosini bildiradi. Masalan, **superior** (yuqori), **superficial** (yuqori yoki yuzaga yaqin).
   - **Pre-**: "Oldin" yoki "oldida" ma’nosini bildiradi. Masalan, **preoperative** (operatsiya oldidan).
   - **Post-**: "Keyin" yoki "keyingi" ma’nosini bildiradi. Masalan, **postoperative** (operatsiyadan keyingi).
   - **In-**: "Ichida" yoki "yo‘q" ma’nosini bildiradi. Masalan, **intra-** (ichida) — **intravenous** (vena ichiga), **incomplete** (to‘liq emas).
   - **Anti-**: "Qarshi" ma’nosini bildiradi. Masalan, **antibiotic** (bakteriyalar qarshi dori).
2. **Prefiksatsiya orqali yangi terminlar yaratish:**
   - **Tibbiy kasalliklarni tasvirlash:** Prefikslar yordamida kasalliklar va ularning turli shakllarini aniqlash mumkin. Masalan, **hypoglycemia** (hypo- "past", glycemia "qon shakar") — past qon shakar darajasi.
   - **Anatomik tuzilmalarni ajratish:** Anatomik strukturalarni tavsiflashda prefikslar yordamida aniqroq tasvirlar yaratish mumkin. Masalan, **epicardium** (epi- "ustida", cardium "yurak") — yurakning tashqi qavati.
   - **Davolash usullari:** Davolash yoki protseduralarni tasvirlashda prefikslar yordamida atamalar yaratiladi. Masalan, **percutaneous** (per- "oran", cutaneous "teriga") — teri orqali amalga oshiriladigan jarayon.

Prefiksatsiya usulining afzalliklari:

- **Aniqlik:** Prefikslar yordamida tibbiy atamalarni aniqlashtirish va ma’nosini batafsilroq tushuntirish mumkin.

- **Xalqaro tushunish:** Tibbiyotdagi prefikslar xalqaro tibbiyot sohasida tushunishni osonlashtiradi va bir-biridan farqlash imkonini beradi.
- **Terminologiyani osonlashtirish:** Prefiksatsiya yordamida yangi terminlar yaratish va ularni tizimli ravishda tashkil etish mumkin.

Lotin tili prefiksatsiya usuli orqali yangi tibbiy terminlar yaratishda muhim rol o‘ynaydi, bu esa tibbiy sohada aniq va samarali kommunikatsiyani ta’minlashga yordam beradi.

Prefiksatsiya usuli yordamida tibbiyotga so‘nggi yillarda yangi kirib kelgan terminlar va ularning klassifikatsiyasi

So‘nggi yillarda tibbiyot sohasida yangi terminlar tez-tez yaratilmoqda, va prefiksatsiya usuli bu jarayonda muhim rol o‘ynaydi. Yangi terminlarning ko‘pchiligi tibbiyotda texnologik rivojlanishlar, yangi tadqiqotlar va davolash usullariga mos ravishda yaratilgan. Keling, prefiksatsiya yordamida yaratilgan ba’zi yangi tibbiy terminlarni va ularning klassifikatsiyasini ko‘rib chiqaylik.

Yangi tibbiy terminlar va ularning prefiksatsiyasi

1. **Texnologik yutuqlar:**
   - **Telemedicine** (tele- "masofa", medicine "tibbiyot") — masofaviy tibbiyot, kompyuter yoki mobil qurilmalar orqali tibbiy maslahat va davolash.
   - **Cyberchondria** (cyber- "internet", chondria "kasalliklar") — internet orqali kasalliklar haqidagi ma’lumotlarni ortiqcha izlashdan kelib chiqadigan tashvish.
2. **Yangi davolash usullari:**
   - **Immunotherapy** (immuno- "immunitet", therapy "davolash") — immun tizimini kuchaytirishga qaratilgan davolash usuli.
   - **Gene editing** (gene "gen", editing "tahrirlash") — genlarni tahrirlash orqali kasalliklarni davolash usuli.
3. **Kasalliklarni tashxislash va tasniflash:**
   - **Hypercholesterolemia** (hyper- "yuqori", cholesterol "holesterol", emia "qon") — yuqori qon holesterol darajasi.
   - **Hypoparathyroidism** (hypo- "past", parathyroid "paratirid bezlar", ism "holat") — paratirid bezlar faoliyatining pasayishi.
4. **Anatomik tuzilmalar:**
   - **Pericarditis** (peri- "atrofida", carditis "yurak yallig‘lanishi") — yurakni o‘rab turuvchi qopqoqning yallig‘lanishi.
   - **Subdural hematoma** (sub- "past", dural "dura mater", hematoma "qon yig‘ilishi") — miyani o‘rab turuvchi qopqoq ostida qon yig‘ilishi.

Klassifikatsiya

1. **Davolash usullari va protseduralar:**
   - **Biopsy** (bio- "hayot", -opsy "ko‘rish") — organizmdagi to‘qimalardan namunalar olish va tahlil qilish.
   - **Cryotherapy** (cryo- "sovuq", therapy "davolash") — sovuqni qo‘llash orqali davolash.
2. **Kasalliklar va holatlar:**
   - **Hyperglycemia** (hyper- "yuqori", glycemia "qon shakar") — yuqori qon shakar darajasi.
   - **Hypotension** (hypo- "past", tension "qon bosimi") — past qon bosimi.
3. **Anatomik tuzilmalar:**
   - **Endocarditis** (endo- "ichki", carditis "yurak yallig‘lanishi") — yurakning ichki qoplamasining yallig‘lanishi.
   - **Exophthalmos** (exo- "tashqarida", phthalmos "ko‘z") — ko‘zlarning chiqishi yoki chiqarilishi.
4. **Yangi texnologiyalar va tibbiy amaliyotlar:**
   - **Nanomedicine** (nano- "nano", medicine "tibbiyot") — nano-texnologiyalarni tibbiyotda qo‘llash.

- **Bioinformatics** (bio- "hayot", informatics "ma’lumotlar") — biologik ma’lumotlarni tahlil qilish va ishlash.

Prefiksatsiya usuli yordamida yangi tibbiy terminlarni yaratish tibbiyotda ko‘plab yangi tushunchalarni aniq va samarali ifodalashga imkon beradi. Bu jarayon terminologiyaning evolyutsiyasi va texnologik rivojlanishlarni aks ettiradi, shuningdek, ilmiy va klinik kommunikatsiyani yaxshilashga yordam beradi. Yangi atamalar tibbiy sohaning dinamikasini aks ettiradi va tibbiyot mutaxassislariga yangi bilimlarni samarali tarzda izohlash imkonini beradi.

XULOSA

Tibbiy ta’limda lotin tilini o‘rganish va tibbiy terminlarni bilish nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun ham muhimdir. Lotin tili, tibbiyot sohasida o‘nlab asrlar davomida shakllangan terminologiyaning asosiy manbai sifatida, talabalarga tibbiy atamalarni to‘g‘ri tushunish va qo‘llash imkonini beradi. Bu esa o‘z navbatida, bemorlar bilan muloqotda aniqlik va samaradorlikni ta’minlaydi.

Shunday qilib, lotin tilini o‘rganish tibbiyot talabalarining kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirishga yordam beradi va ularni kelajakda muvaffaqiyatli tibbiyot mutaxassislari sifatida shakllanishlariga zamin yaratadi. Tibbiy terminlarni bilish, shuningdek, xalqaro hamkorlik va ilmiy tadqiqotlarda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi, bu esa tibbiyot sohasida global rivojlanishga hissa qo‘shadi. Shuning uchun, tibbiy ta’limda lotin tili va terminlarni o‘rganish zarurati har bir tibbiyot talabasining bilim va ko‘nikmalarini mustahkamlashda alohida ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. McCauley, A. (2018). "Latin in Medical Terminology: Its Historical Context and Modern Relevance". *Journal of Medical Education and Curricular Development*, 5, 1-8.
2. Abraham, A. (2016). "The Role of Latin in Medical Education". *International Journal of Medical Education*, 7, 122-126.
3. Cohen, H. S. (2006). *The History of Medical Terminology*. Cambridge University Press.
4. Martin, M. A. (2012). "Tackling Medical Terminology: A Student's Guide". *Journal of Health Sciences Education*, 1(1), 45-50.
5. Wong, D. M. (2017). *Fundamentals of Medical Terminology*. Jones & Bartlett Learning.
6. Dilnavoz Nishonova. (2023). MEDICINE OF ANCIENT GREECE. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, *16*, 383–388. Retrieved from https://www.ejird.journalspark.org/index.php/ejird/article/view/678
7. Jonibekovna, N. D. (2022). INTEGRATION OF THE COURSE OF THE LATIN LANGUAGE COURSE WITH THE COURSE OF NORMAL ANATOMY. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(11), 38-40.